

Метан вугільних родовищ, як об'єкт оподаткування

Метан вугільних родовищ – супутня по відношенню до вугілля корисна копалина, яка присутня майже на 70 відсотках вугільних шахт України і, щорічна контрольована емісія якої в атмосферу перевищує 1 мільярд кубічних метрів.

Присутність метану у пластах вугілля та/або вміщуючих порід традиційно вважається елементом техніко-технологічного ускладнення, а також економічного обтяження провадження господарської діяльності з видобування вугілля.

Сприйняття метану виключно, як негативного чинника вуглевидобування обумовлене, напевно, відсутністю чіткої оцінки можливої економічної вигоди від використання супутньої корисної копалини.

У 2009 році Верховна Рада України прийняла базовий галузевий закон – Закон України „Про газ (метан) вугільних родовищ”, який визначив правові, економічні, екологічні та організаційні засади діяльності у сфері видобування метану, як матеріального та/або енергетичного ресурсу. Задекларовано, що сфера дії закону головно поширюється на відносини, що виникають у зв'язку з покращенням умов праці та безпеки шахтарів. Зокрема, Законом встановлена заборона на експлуатацію вугільних родовищ з підвищеним рівнем концентрації метану без проведення необхідних заходів з вентиляції або дегазації з 2011 року.

Відповідно до норм Кодексу України про надра закон надав право на провадження господарської діяльності з видобування метану при дегазації діючих шахт як власникам спеціального дозволу на користування надрами з видобування вугілля або за їх дорученням спеціалізованим організаціям, так будь-яким іншим особам, що отримують спеціальний дозвіл за згодою надрокористувача, який провадить господарську діяльність з видобування вугілля.

Закон передбачив встановлення уповноваженими органами Порядку обліку запасів (ресурсів) метану в надрах, а також Порядок обліку обсягу видобування метану вугільних родовищ, які залишаються не доопрацьованими для задач цього Закону.

Податкове законодавство визначає метан вугільних родовищ об'єктом оподаткування для 3 (трьох) податків.

1. Традиційно, першим є оподаткування податком на прибуток прибутку, що виникає від господарської діяльності з видобування метану.

Пунктом 16 підрозділу 4 розділу XX Податкового кодексу України відповідно до Закону до 1 січня 2020 року звільнено від оподаткування податок на прибуток підприємств, отриманий суб'єктами господарювання від видобування та використання метану.

Водночас, для випадків видобування метану за рахунок коштів Державного бюджету України Закон передбачив встановлення національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері енергетики, граничних цін на метан з вугільних родовищ. При цьому, необхідно зазначити, що чинна

методика обчислення граничних цін на метан не враховує те, що метан вугільних родовищ, на відміну від традиційних газових родовищ, є супутньою корисною копалиною, витрати на видобування якої в переважаючій більшості випадків є складовою витрат з видобування вугілля.

При цьому, інвестиційна привабливість господарської діяльності з видобування метану визначається величиною економічної вигоди від використання:

додаткових обсягів видобування вугілля в результаті зменшення часу вентиляції вугільних лав;

обсягів метану, що видобувається;

у порівнянні з витратами на організацію видобування, включаючи підготовку на використання.

Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, а також Міністерства екології та природних ресурсів України у 2012 році оцінювали середню вартість видобування метану з вугільних пластів у розмірі **100** дол. США/1 000 куб. м.

2. У Податковому кодексі України метан обліковується у якості об'єкту оподаткування платою за користування надрами для видобування корисних копалин.

Починаючи з 2013 року об'єктом оподаткування є обсяг облікованої видобувним підприємством видобутої корисної копалини – товарної продукції – метану.

Відповідно до Податкового кодексу України до бази оподаткування для метану – середньої митної вартості природного газу застосовується ставка 20 або 25 відсотків в залежності від напрямку використання.

Таким чином, податкове навантаження складає близько **875** грн./1 000 куб. м. або *1220* грн./тонну до оціночних **799** грн./1 000 куб. м. середньої вартості видобування метану з вугільних пластів.

Водночас, у разі видобування метану при реалізації угод про розподіл продукції до аналогічної бази оподаткування застосовується ставка у розмірі 1,25 відсотки або **44** грн./1 000 куб. м. або *61* грн./тонну при митній вартості 438 дол. США.

3. У Податковому кодексі України метан обліковується у якості об'єкту оподаткування екологічним податком.

При цьому, розмір об'єкту оподаткування вважається обсяг забруднюючої речовини, що викидається в атмосферне повітря стаціонарними джерелами. Оцінки розмір об'єкту оподаткування метаном вугільних родовищ за показником погашення запасів корисної копалини в надрах перевищують 1 мільярд кубічних метрів.

Таким чином, у разі оподаткування 1 мільярд кубічних метрів викидів шахтного метану екологічним податком за ставкою **81** гривня за 1 тону викидів метану в атмосферне повітря без утилізації податкові надходження оцінюються у розмірі **58,1** мільйонів гривень, що створює середнє податкове навантаження

в **0,71** гривень на 1 тону товарної вугільної продукції, що видобувається в Україні (*82,01 млн. т*) та менше ніж 0,15 відсотка вартості реалізації товарної вугільної продукції державних підприємств (*475 грн./т*).

Водночас, об'єктом оподаткування екологічним податком є такий продукт утилізація шахтного метану, як вуглекислий газ, що оподатковується за ставкою **0,24** гривні за 1 тону викидів.

Спостерігається неузгодженість ставок екологічного ставок для парникових газів. Зокрема, при коефіцієнті перерахунку продукуючої маси вуглекислого газу з метану у розмірі 2,573 т/т ставка екологічного податку для вуглекислого газу з вугільного метану при ставці **81** грн./т викидів метану в атмосферне повітря без утилізації оцінюється у розмірі **31,51** гривень за тону вуглекислого газу.

Попри відоме співвідношення впливу на атмосферу вуглекислого газу та метану у якості парникових газів, як 1 до 23, в Україні співвідношення ставок екологічного податку складає як 1 до 338. Ставка екологічного податку для вуглекислого газу в складі енергетичного екологічного податку на природний газ в країнах ЄС коливається від 0 до 90 євро за 1 тону метану. Наприклад, в Фінляндії, метан, що утилізується до вуглекислого газу, оподатковується за ставкою 230 гривень за 1 тону метану. До 2015 року Китай планує ввести екологічний податок за використання викопних палив з розрахунку CO₂-еквівалента у розмірі 1,5 дол. США/тону – 11,99 грн./тону або в **50 разів** більше чинної в Україні ставки.

Таким чином, для спрощення ефективності оцінок економічної вигоди від впровадження або незацікавленості у впровадженні господарських операцій з видобування шахтного метану необхідно забезпечити узгодженість ставок екологічного податку для пов'язаних парникових газів, також плати за користування надрами для видобування корисних копалин.

Очевидно, що чинна ставка плати за користування надрами для видобування шахтного метану не забезпечує умови економічної ефективності такого виду господарської діяльності як видобування. Крім того, за вуглекислий газ, що є продуктом утилізації шахтного метану додатково сплачується екологічний податок. Водночас, ставка екологічного податку за метан, що не утилізується є незрівнянно меншою ніж ставка вуглекислого газу.